

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi ja siihen liittyviksi asetusmuutosehdotuksiksi

Esityksen tavoitteena on,

- Valtion talouden tasapainottaminen noin 30 miljoonalla eurolla apteekkien talouteen kohdistuvien säästöjen ja noin 30 miljoonalla eurolla sairausvakuutusjärjestelmän sairaanhoitovakuutuksen rahoituksessa lääkekorvausten ehdolliseen korvattavuuteen liittyvien palautusmaksujen kohdentamisella täysimääräisesti valtiolle.
- Lisäksi esityksen tavoitteena on laajentaa rajatun itsehoitolääkevalikoiman myyntikanavaa myös apteekkien ulkopuolelle sekä sujuvoittaa tietyissä tilanteissa lääkemääräystä vaativien lääkkeiden toimittamista apteekeissa.
- Lääkelakiin ja valtioneuvoston lääketaksasta annettuun asetukseen perustuvaa reseptilääkkeiden lääketaksaa ehdotetaan leikattavan kaikissa taksaluokissa. Ehdotetulla lääketaksamuutoksella toteutettaisiin tavoitteena oleva 30 miljoonan euron vuosittainen säästö julkiseen talouteen ja alennettaisiin kuluttajien lääkekustannuksia noin 6 miljoonalla eurolla vuodessa.
- Apteekkiverolakia ehdotetaan muutettavan siten, että apteekkiveron perusteena olisi liikevaihdon sijaan verovelvollisen lääkemyynnin voittomarginaali, joka perustuisi apteekin myyntikatteeseen. Lisäksi veron perusteesta tehtäviä vähennyksiä ja veroasteikkoa muutettaisiin.
- Lääkelakiin ja lääkeasetukseen ehdotetaan uutta sääntelyä, jossa määriteltäisiin rajattu itsehoitolääkevalikoima. Valikoimaan kuuluviin itsehoitolääkevalmisteisiin sovellettaisiin muutettua hintasääntelyä, josta säädettäisiin tarkemmin lääketaksasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Rajattu itsehoitolääkevalikoima myös poistettaisiin apteekkiveron perusteesta. Myyntiluvan haltija voisi halutessaan hakea valikoimaan kuuluvalla itsehoitolääkevalmisteelleen myyntikanavan laajennusta apteekkien ulkopuoliseen myyntiin. Myynti apteekin ulkopuolella perustuisi elinkeinonharjoittajille myönnettäviin itsehoitolääkkeiden vähittäismyyntilupiin.
- Lisäksi esityksessä ehdotetaan annettavan apteekeille oikeus poiketa lääkemääräyksestä sekä korjata lääkemääräyksissä olevia ilmeisiä virheitä eräissä tilanteissa.
- Lisäksi ehdotetaan, että sairausvakuutusjärjestelmän sairaanhoitovakuutuksen rahoituksessa lääkekorvausten ehdolliseen korvattavuuteen liittyvät palautusmaksut kohdennettaisiin täysimääräisesti valtiolle. Ehdotuksella tavoitellaan noin 30 miljoonan euron säästöjä valtiontalouteen, joilla korvattaisiin hallitusohjelmassa sovittuja lakisääteisiä terveystarkastuksia koskevaa 30 miljoonan säästöä 20,2 miljoonalla eurolla

sekä toteutettaisiin kehysriihessä keväällä 2024 päätetty 10 miljoonan euron lääkekorvaussäästö.

SOSTEn lausunto

Huomionne lääkkeiden hintasääntelyyn ja lääketaksaan liittyvistä muutosehdotuksista.

SOSTE kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä. Toteamme, että kommentoimme hallituksen esitystä erityisesti asiakas- ja potilasnäkökulmasta.

Aluksi haluamme todeta, että SOSTE näkee, että toimintaa ja toiminnan uudistamista ohjaavina periaatteina tulee olla terveys, turvallisuus ja lääkkeen käyttäjän etu. Siten esimerkiksi lääkkeiden kiristyvä hintapolitiikka ei saisi johtaa lääkkeiden käyttäjien kustannusten nousuun. Asiakkaan maksurasitteen kasvattaminen ei hallitusohjelman mukaan ole myöskään uudistuksen tavoitteena.

Huomionne apteekkiveroon liittyvistä muutosehdotuksista.

Sivuapteekeilla on merkittävä rooli maanlaajuisessa apteekkiverkostossa, reilusta 800:sta apteekista 166 on sivuapteekkeja. Ne sijaitsevat usein harvaan asutuilla seuduilla. Sivuapteekkivähennysten poisto saattaa vaarantaa apteekkiverkoston kattavuuden ja sivuapteekkitoiminnan. Mikäli apteekkeja joudutaan lopettamaan tai sopeutustoimena apteekkien palveluaikoja kavennetaan tai henkilöstöä vähennetään, palvelun laatu sekä saatavuus ja sitä kautta rationaalisen lääkehoidon toteutuminen kärsii.

Lääkkeiden saatavuuden edellytykset tulee turvata maanlaajuisesti. Myös apteekkien palvelupisteiden lisäämistä tulee harkita alueilla, joilla ei ole riittäviä edellytyksiä sivuapteekin pitämiseksi. Apteekkien palvelupisteissä lääkkeiden myynnin valvonta on tehokkaampaa ja farmaseuttista neuvonnasta on mahdollista huolehtia paremmin kuin esimerkiksi päivittäistavarakauppojen yhteydessä.

Huomionne rajattuun itsehoitolääkevalikoimaan liittyvistä ehdotuksista.

Mikäli itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentamiseen päädytään, kannatamme sitä, että vain pienimmän riskin itsehoitolääkkeet ovat mukana. Kuten Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentamista arvioiva työryhmä raportissaan vuonna 2024 totesi itsehoitolääkkeiden myynnin laajentaminen apteekkien ulkopuoliseen myyntiin, tulee tehdä hallitusti, lääke- ja lääkitysturvallisuus varmistuen.

Valvonnan toteuttamiseen tulee kiinnittää erityistä huomioita mm. sallitut enimmäismäärät.

Tilanteen seuranta ja vaikutusarvioinnin merkitys korostuu.

Huomionne itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajennukseen liittyvistä ehdotuksista.

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajentuminen aiheuttaa monia huolia. Ne liittyvät erityisesti farmaseuttisen neuvonnan järjestämiseen, neuvonnan laatuun ja mahdolliseen lääkkeiden käytön lisääntymiseen. Lääkkeiden saatavuuden lisääminen voi aiheuttaa uusia ongelmia ja kustannuksia, etenkin, kun samaan aikaan on lisätty alkoholin saatavuutta. Myös iäkkäiden ja monisairaiden kohdalla riskit ovat suuret, kun lääkahoitoon liittyy paljon neuvonnan ja tiedon tarvetta muun muassa lääkkeiden yhteensopivuuksista.

Huomionne itsehoitolääkkeiden vähittäismyyntilupiin liittyvistä ehdotuksista.

Ei lausuttavaa.

Huomionne lääkeasetukseen sisältyvistä ehdotuksista.

Ei lausuttavaa.

Huomionne lääkemääräyksestä poikkeavaan lääkkeiden toimittamiseen tai lääkemääräysten ilmeisten virheiden korjaamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

Apteekeille ehdotetaan annettavan oikeus poiketa lääkemääräyksestä ja korjata niitä tietyissä tilanteissa. Tämä on kannatettava muutos.

Huomionne lääkekorvausten ehdolliseen korvattavuuteen liittyvien palautusmaksujen kohdentamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

Ei lausuttavaa.

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden perusteluista.

Ei lausuttavaa.

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden vaikutusten arvioinnista.

Ei lausuttavaa.

Huomionne muista esityksessä olevista ehdotuksista.

Ei lausuttavaa.

Vapaamuotoiset lausumat hallituksen esityksen luonnoksesta.

Suomen nykyinen apteekkijärjestelmä on asiakkaan kannalta pääsääntöisesti hyvin toimiva, helposti saavutettava, luotettava ja turvallinen.

SOSTE tarkastelee apteekkitoiminnan kehittämistä erityisesti paljon sairastavien ja lääkkeitä käyttävien pienituloisten ihmisten näkökulmasta. Lääkkeiden käyttäjissä on vaikeasti pitkäaikaissairaita henkilöitä ja ihmisiä, joilla on ongelmia kognitiivisessa ja/tai psyykkisessä toimintakyvyssä. Usein elämäntilanne on kuormittava myös taloudellisesti. Nämä henkilöt tarvitsevat erityisesti ohjausta lääkkeiden käytössään. Nykyinen apteekkitoiminta mahdollistaa tähän laadukkaat ja turvalliset puitteet. Apteekkitoimialaa tulee kuitenkin arvioida ja sen tulee kehittyä, mutta harkitusti. On tärkeää löytää tasapaino taloudellisten säästöjen ja muun muassa palveluiden saatavuuden välillä. Lääkkeiden saatavuuden turvaaminen on keskeistä. Lääkkeiden saatavuus pitää varmistaa kaikissa tilanteissa ja olosuhteissa. Lääkkeiden saatavuus on myös osa huoltovarmuutta.

Suuri huoli liittyy kattavan apteekkiverkoston säilyminen. Monilta paikkakunnilta terveyskeskusta ollaan säästösyistä lakkauttamassa, jolloin lähes ainoaksi lähipalveluksi voi

jäädä apteekki. Jos sekin häviää, terveyspalvelut siirtyvät kauas kasvukeskuksiin. Tästä seuraa, että ihmisten asiointimatkat pitenevät merkittävästi pitkien välimatkojen maassa. Matkojen pitenemisestä aiheutuu kansalaisille myös lisäkustannuksia. Tällöin ei toteudu kansalaisten yhdenvertainen pääsy lääkehoidon ja palvelujen piiriin ja alueellinen eriarvoisuus lisääntyy.

Verkkoapteekkitoimintaa tulee kehittää tulevaisuutta ajatellen, mutta verkko- ja etäpalveluiden lisääminen ei ole lyhyellä aikajänteellä ratkaisu tilanteeseen, koska ei voida olettaa, että esimerkiksi iäkkäät ihmiset siirtyvät käyttämään verkkoapteekkien palveluita, jos koko verkkoasiointi on heille vierasta. Useiden selvitysten mukaan kansalaiset myös haluavat ostaa lääkkeensä mieluummin apteekista kuin esimerkiksi päivittäistavara-kaupoista (esim. Fimea 2022).

Apteekkien valmiudet toteuttaa laadukasta lääkeneuvontaa on tärkeää. Apteekkien laadukas lääkeneuvonta mahdollistaa asiakkaan tarvitseman yksilöllisen lääkeneuvonnan toteutumisen varmistamista jokaisessa ostotilanteessa. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota lääkeneuvonnan hyvään toteutumiseen verkkoapteekkiostosten yhteydessä. Verkkoapteekkipalvelut eivät pysty korvaamaan varsinaisen apteekin tarjoamaa kohtaavaa palvelua. Jatkossa harkittavaksi lääkeneuvonnan laatu-kriteerien laatiminen, jotta lääkeneuvonta tukee parhaalla mahdollisella tavalla rationaalisen lääkehoidon toteuttamista varsinkin verkossa tapahtuvien ostojen kohdalla.

Uudistuksen yhteydessä olisi hyvä kiinnittää huomiota ja mahdollistaa apteekeissa asiointi, neuvonta ja ohjaus yksityisyyden suoja säilyttäen.

Mikäli lähiapteekit vähenevät, puolesta asiointi hyvin todennäköisesti lisääntyy, koska omaisten ja läheisten rooli apteekkiasioiden hoitamisesta kasvaa. Lisäksi on huomioitava, että kaikilla ei edes ole omaisia ja/tai läheisiä tai he asuvat kaukana. Paljon puhuttu perheiden hoivaroolin kasvu lisääntyisi tätäkin kautta.

Kun apteekki-alaa uudistetaan, se mahdollistaa miettimään laajemminkin työnjakoa terveydenhuollossa. Voivatko apteekit esimerkiksi helpottaa sosiaali- ja terveydenhuollon painetta siten, että apteekeista olisi mahdollista saada pieniä terveydenhuollon palveluita kuten rokotukset. Tätä kansalaiset ovat toivoneet Fimean ja SOSTEn kyselyissä. Tämä tietenkin edellyttää, että apteekkien on mahdollista kehittää toimintaansa tähän suuntaan.